

tater, som undersøgelsen indeholder, men det skal nævnes, at man også har gennemført en interviewundersøgelse af 12 store multinationale i Norden. Resultaterne heraf er dog ikke så afvigende fra, hvad der i forvejen er kendt, og man kunne ønske sig, at der var gjort noget mere ud af at beskrive arbejdsforholdene i de store internationalt ejede selskaber sat i relation til tilsvarende nationale. Også her må udredningen give op på grund af manglende oplysninger.

Selvom der lægges mange nye oplysninger frem, er rapporten således et godt forsvar for en af sine politiske anbefalinger: bedre informationsadgang og indsamling.

Rapportens styrke er, at den er meget åben i sine beskrivelser, gør nøje rede for sine forudsætninger, for grænserne i dens konklusioner og for manglerne i materialet, der er bygget på. Hertil kommer, at specielt den økonomiske del af rapporten er skrevet i en kort og præcis form, der gør den til en fornøjelse at læse. Man kan tydeligt mærke, at vi her har at gøre med en udredning, der er skrevet af en samfundsforsker og ikke af en embedsmand. Som sådan er den et eksempel til efterfølgelse.

Set ud fra et samfundsforskersynspunkt må man dog også gøre opmærksom på, at der her kun er løftet en lille flig i forsøget på at beskrive. Der er lang vej endnu, inden vi kan begynde at forklare, og der er endnu længere inden vi kan begynde at tage fat på det spørgsmål, som udredningen også rejser uden at kunne gøre noget ved det: Hvilken magt og indflydelse har disse selskaber politisk og økonomisk?

Nordisk samarbejde har bevist sin nytte, og selvom det er urealistisk at forvente, at de nordiske lande skulle kunne blive enige om fælles regler for multinationale selskabers virksomhed i de nordiske lande, så er alene kortlægningsarbejdet af enorm værdi. Vi må håbe, at Nordisk Råd fører dette arbejde videre.

Hans-Henrik Holm

Arne Næss, Anklagene mot vitenskapen, Oslo: Universitetsforlaget, 1980. 140 sider, 65,00 Nkr.

Arne Næss er den velkendte filosof, som altid har været meget optaget både af samfundsproblemer og af filosofiens forhold til samfundsvidenskaberne. Han har øvet megen indflydelse i sit hjemland på forskere af forskellig observans og også udenfor dets grænser. Bogen er udgivet med støtte fra Norges almenvitenskapelige forskningsråd. Den er let at læse, omend man for at få det fulde udbytte af hans tankegang må gå videre til de mange værker af ham selv og andre han ganske kort henviser til; derfor har sidetallet kunnet holdes nede.

tater, som undersøgelsen indeholder, men det skal nævnes, at man også har gennemført en interviewundersøgelse af 12 store multinationale i Norden. Resultaterne heraf er dog ikke så afvigende fra, hvad der i forvejen er kendt, og man kunne ønske sig, at der var gjort noget mere ud af at beskrive arbejdsforholdene i de store internationalt ejede selskaber sat i relation til tilsvarende nationale. Også her må udredningen give op på grund af manglende oplysninger.

Selvom der lægges mange nye oplysninger frem, er rapporten således et godt forsvar for en af sine politiske anbefalinger: bedre informationsadgang og indsamling.

Rapportens styrke er, at den er meget åben i sine beskrivelser, gør nøje rede for sine forudsætninger, for grænserne i dens konklusioner og for manglerne i materialet, der er bygget på. Hertil kommer, at specielt den økonomiske del af rapporten er skrevet i en kort og præcis form, der gør den til en fornøjelse at læse. Man kan tydeligt mærke, at vi her har at gøre med en udredning, der er skrevet af en samfundsforsker og ikke af en embedsmand. Som sådan er den et eksempel til efterfølgelse.

Set ud fra et samfundsforskersynspunkt må man dog også gøre opmærksom på, at der her kun er løftet en lille flig i forsøget på at beskrive. Der er lang vej endnu, inden vi kan begynde at forklare, og der er endnu længere inden vi kan begynde at tage fat på det spørgsmål, som udredningen også rejser uden at kunne gøre noget ved det: Hvilken magt og indflydelse har disse selskaber politisk og økonomisk?

Nordisk samarbejde har bevist sin nytte, og selvom det er urealistisk at forvente, at de nordiske lande skulle kunne blive enige om fælles regler for multinationale selskabers virksomhed i de nordiske lande, så er alene kortlægningsarbejdet af enorm værdi. Vi må håbe, at Nordisk Råd fører dette arbejde videre.

Hans-Henrik Holm

Arne Næss, Anklagene mot vitenskapen, Oslo: Universitetsforlaget, 1980. 140 sider, 65,00 Nkr.

Arne Næss er den velkendte filosof, som altid har været meget optaget både af samfundsproblemer og af filosofiens forhold til samfundsvidenskaberne. Han har øvet megen indflydelse i sit hjemland på forskere af forskellig observans og også udenfor dets grænser. Bogen er udgivet med støtte fra Norges almenvitenskapelige forskningsråd. Den er let at læse, omend man for at få det fulde udbytte af hans tankegang må gå videre til de mange værker af ham selv og andre han ganske kort henviser til; derfor har sidetallet kunnet holdes nede.

I forordet fortæller Næss at det katolske universitet i Nijmegen i forbindelse med sit 50 års jubilæum i 1973 lod afholde fem forelæsninger om emnet "Videnskaben mellem kultur og modkultur" og havde bedt ham være den ene af modkulturens talsmænd. "Som advocatus diaboli fremhevet undertegnede at vitenskapens funksjon i våre industrisamfunn, og dens konsekvenser for andre kulturer, har mange mørke sider, og at vi skylder motkulturen takk for så vidt som den energisk peker på dem". Den foreliggende bog er resultatet af et fortsat studium af emnet.

De citerede linjer er en god indføring til bogen. Hans sympati for meget i de sidste tyve års drabelige angreb på videnskaben giver vægt til hans påvisning af hvor uklare mange af dem er, og hvor de skæmmes af mangel på sans for proportioner. Hvis nogen skulde fristes til at tage profeter som Feyerabend ikke blot alvorligt men også bogstaveligt vil det være nyttigt at kunne læse disse korrekativer fra Næss som, uanset at han ved hvad han taler om, ikke lader sig affeje som talsmand for den "etablerede" videnskab.

Følgende uddrag fra Næss' konklusion (pp. 131-32) giver et godt begreb om hvor han selv befinder sig:

"(5) En holdbar kritik og en realistisk reformbevegelse forutsetter et studium av vitenskapelig forskning som ser denne som én art erkjennelseprosess blant flere. Vitenskapsteorien må altså funderes i en generell erkjennelsesteori. Denne forutsetter en ontologi, dvs. en beskrivelse av den art foreteelser som går under navnet av forståelse, erkjennende eller kognitive. Dermed er det klart at vitenskapsteorien ikke er prinsipielt uavhengig av generelle filosofiske systemer, men må opfattes som fragmenter av slike.

(Overbetoning av erkjennelsesteori og filosofisk refleksjon kan imidlertid lett føre til neglisjering av nøkternt studium av strukturen i de enkelte vitenskaper, deres metoder og teknikker og deres innbyrdes forhold, altså solid studium av vitenskapsteori. Deltakelse i konkrete forskningsprosjekter er og blir uunnværlig for realistisk oppfatning av vitenskapelig praksis.)"

Løst og skøntaleri (eller sortmaleri) er altså ikke adækvat kritik. Deri kan man kun være enig med Næss. Hvor langt man iøvrigt vil følge ham afhænger af ens eget vitenskapsteoretiske ståsted samt ens holdning til og vurdering af hans politisk-ideologiske eller (måske nok så rammende) moralske premisser.

Vitenskapsteoretisk kan jeg acceptere Næss' tankegang et langt stykke af vejen. Det er tiltalende i disse moralsk besatte tider at se en forsker hvis eget moralsyn er markant, uden forbehold forudskikke den bemærkning at "en avgjørelse lar seg bare begrunne innen et verdisystem" (p. 23, cf. p. 103), altså et uttrykk for samme ædruelighet som her hjemme går under betegnelsen af den videnskabelige

værdirelativisme. Samstemmende hermed læser Næss, modsat så mange andre, rigtigt Max Webers berømte afhandlinger som et krav om "intellektuell redelighed" og dermed "en viss type nøytralitet i yrkesmessige uttal 'ser, slik at forskningsresultatene og fremgangsmåtene blir utilslørte og tilgjengelig for de stridende parter" (p. 89). Også ellers interesserer Næss sig naturligvis for videnskabens egen etik, omend jeg godt kan undres over at han ikke har givet dette emne en større samlet og helt central behandling i sin bog.

Det kan ikke overraske at en filosof betoner videnskabsteoris afhængighed af generelle filosofiske systemer. "Som systembyggere går Aristoteles, Thomas, Descartes, Spinoza, Hegel så fundamentalt til verks, at hvert system fåe en egen vitenskapsfortolkning, en egen fortolkning av hva vitenskap er, og dermed en egen fortolkningstype når det gjelder hvert enkelt vitenskapelig utsagn" (p. 124). Synspunktet er let at fatte og i og for sig overbevisende. Men jeg savner et parallelt spørgsmål om "generelle filosofiske systemers" afhængighed af videnskabsteori. Der er dog tale om et samspil, også i den forstand at videnskabsteoretiske fremskridt historisk set har ført til erkendelse af filosofiske systemers utilstrækkelighed. Det kan være morsomt, som Næss gør, at grave Spinoza frem og utvivlsomt inspirerende at rådføre sig med et af tænkningens bedste hoveder. Men hvorfor gør han det? Svaret er tydeligt nok: Fordi han hos Spinoza kan hente støtte til en kognitiv og normativ videnskabsteoretisk problemstilling som er hans egen i dagen i dag, nemlig hvad han selv betegner som økosofi T.

Hans normative prioritering må accepteres eller forkastes. Det er hvad det er. Mere utilfredsstillende oplever jeg det at Næss ikke, i denne bog, diskuterer om de konklusioner han drager af sine "grønne" præmisser, også kognitiv set er de for en varetagelse af disse mest formålstjenlige. Også en værdirelativist accepterer virkelighedens primat i forskning, en af den videnskabelige etiks bærende præmisser. I samfundsvidenskab også en af dens vanskeligst praktisable, hvorefter mange divergenser.

Erik Rasmussen

Olsen, Asger Meulengracht m.fl. (red.), Miljøkamp - erfaringer, kritik, visioner. En debatbog. København: NOAH's forlag, 1980. 184 sider 69,00 kr.

Godt 10 år efter dannelsen af NOAH udsender NOAH's forlag en debatbog med artikler, der vedrører miljøbevægelsens fortid og fremtid. Hensigten med bogen er at skabe debat om, hvorledes miljøkampen skal føres, og hvorledes NOAH skal tage stilling til de samfundsmæssige problemer, der er følge af forandringerne i miljøet. Det er en vigtig bog, fordi den er et ret enestående eksempel på, at